

◀ KNJIŽEVNA POROČILA. ▶

Igo Gruden: Narcis. V Ljubljani. MCMXX. Založila in izdala Zvezna tiskarna.

Človeško delo ima na sebi le v toliko pečat nesmrtnosti, v kolikor seva iz njega duh. Sicer je zgolj materija, ki ji je že pri rojstvu določen zakon neprestanega razkrajanja. Kakor je v bistvu vsaka stvar le izraz oživljajočega jo duha, tako je tudi z vsako umetnino. In le v kolikor je pesnik, slikar, kipar, glasbenik — proroški tolmač teh linij, v toliko je on tudi umetnik, pa najsi tudi razbije vso reformo (Dostojevskij).

Zadnji sonet epiloga pričujoče zbirke se glasi:

Uživati — o sladki cilj življenja,
o reka v soncu brez jezú in brega:
kdor sebe je pijan, bogat je vsega
in vreden vsega sončnega življenja.

O ženska — cilj najslajši hrepenenja,
o krik mladosti, ki nam srce zbega:
čim globlje prikipi, tem više sega,
kot vodomet, ki v žarko luč se vzpenja.

Uživati do zadnje kaplje sladke,
živeti, bratje, in se izživeti,
ne šteti s strahom vsake ure kratke:

in ko za lasom začne las siveti,
poleže se vihar v gladine gladke,
najvišja zvezda nam do dnà prisveti!

Po tem sonetu spoznamo telo in dušo našega narcisa. Če piše človek sedanjosti sonete, je to več ali manj diletantizem, igračkanje, ker današnjemu pesniku delati rime ni težko, saj so mu že predniki pripravili dovolj gladka tla jezikovne gibkosti, da po njih prav lahko zapleše. V tem oziru se mi zdijo sonetarji 20. stoletja podobni tesarjem patrijarhalnih epov v stancah, kakršni se pojavljajo tudi pri nas; njih delo je le potrata časa in energije, kar n. pr. pri Byronu in Puškinu ni bilo, saj je bilo v onih časih delo take vrste resničen izraz svoje dobe.

V navedenem sonetu so rime prav vsakdanje, izrabljene in pač le zato, da razveseljujejo človeka, ki ljubi tako žvenkljanje.

«O sladki cilj življenja...» — spomnil sem se slovenskih in nemških šolskih nalog, ko smo otroci pisali o ciljeh in življenju, kakršno smo poznali seveda le iz knjig, kojih modrost pa nam je bila pravzaprav zaklenjena s sedmimi pečati.

«O ženska — cilj najlepši hrepenenja...» — isto: sladki in tisočkrat sladki cilji, dasi so to le besede, besede, besede, ki so na mestu v navadnem pogovoru, ne pa v pesmi, ki bodi nekaj več. Ne pripovedovati, ampak podajati celoto! —

O «hrepenenjih» so že toliko govorili, da je postal ta izraz že čisto brezbarven. «Uživati do zadnje kaplje sladke...» — beseda «sladko» je najbrže pesniku silno priljubljena, ker jo tolikrat uporablja, morda pa stoji v tej kitici le radi rime na «ure kratke». Itd... Ves sonet je najodkritosrčnejši izraz filozofije, ki jo kaže in udejstvuje tudi vsak povprečnik, oblikovno pa je pravcat zgled najupravičenejše obsodbe vredne odpustljivosti, ki jo goji avtor napram same-mu sebi.

Zbirka je razdeljena simetrično. Jedro je sestavljeno iz treh delov: 1.) «Sanjal sem te» («A bor se priklanja, priklanja, iz daljave le k ljubici sanja». Župančič), 2.) «Pri meni si» in 3.) «V trudnih barvah» (naslov prav dobro izraža znano misel, da se človeka, ki je dosegel zaželjeno, polasti prvi hip neka praznота, ker hotenje — ta rdeča nit, segajoča preko zemlje — vsebuje vedno več, ko more nemirnemu duhu nuditi realizacija njegovega hotenja).

Potem imamo še «Prolog», ki ga uvaja naslov zbirke opravičujoč, menda nalašč zato narejen uvod, in «Epilog», ki mu sledi še zaključna, za Grudnov razvoj zanimiva pesem «... še do kedaj se naj v meni preлива» (te vrste čustvo-vanje), izvenjajoča v vzklik:

Bratje Narcisi, zapredeni vase,
srca v jeklene izkrešimo zvoke,
dvignimo roke pod daljne oboke —
in na najvišje, najtišje otoke
v večnost se moč nam pod soncem razrase...

Približno ena četrtina je sonetov, mnogo tudi tercin, ostale pa so dvo-, tri- ali več kitične pesmi z gladko tekočimi, zvočnimi verzi, nekaj jih je celo v prostih ritmih.

Človek, ki zna ceniti ne le gospodarsko ekonomijo, temveč tudi ekonomijo duševnega dela, ki bo govoril le takrat, kadar čuti za to potrebo in notranjo upravičenost in ki se drži gesla «non multa sed multum» — se bo ob tej 110 strani obsezajoči zbirki začudil: zakaj ni avtor popisal le par strani, a z ravno tako vsebinsko polnimi in idejno obsežnimi pesmimi, kot je pričujoča knjiga z vsem brezpotrebim tovorom vred.

Na vsaki strani se ponavljajo prazna in le zvočna epiteta: bolno sanjav, čudo-medle daljave, zapredati se, bolne naslade, sanje, življenje, hrepenenje, samotna duša, koprnenje, blažena omama, nočni glasovi, utripi, podrhtevati, girlanda, valovje sanjavo, pokojni glasovi, trepetanja, trudna samota, ptički, opoj, oblaki, žitje... maniriranost! Vrhutega spominjajo gotovi verzi prav jasno na Župančiča: o brat moj; fantóm, izrodek mesečine blede; omrežiti; tolmun; o, slišiš ta spev; pogledal sem ti v žalostne oči; kdo si ti in kdo sem jaz; tesno vsa se me okleni...; zakrij svoj obraz... da spet te spoznam; glorijsola sanj; o vidiš, o čutiš; mirno gorele so zarje večerne; v nebo se vzpenja;...

Glavna napaka knjige je ta, da v pesmih vse preveč prevladujejo le besede, ki slednjič ne povedo ničesar. Prava umetnina je ona, v kateri vsakokrat vedno več odkriješ, ki je nje vsebina takorekoč neizčrpna. Take so Prešernove pesmi. Nasprotno pa naletiš drugod na blésteče in zveneče verze, ki pa so napisani več ali manj le za uho ali oko.

In zato je — iz vidika strogega kriticizma — škoda, da je Gruden izdal to monotono zbirko. Koliko pametneje bi storil, da bi še počakal. To bi bilo tudi zanj bolje, ker s tem mu bo marsikdo (in tudi sam sebi) očital meglenost in enoličnost njegove lirike, vsled česar pridejo ob veljavo tudi biseri, ki bodo utonili v morju «trepetanj in sanj». In teh biserov je škoda. Med nje štejem pesmi na straneh 18, 32, 45, 46, 55, 59, 62, 63, 76, 82, 84 in 89, — kako lep liričen šopek bi bil to — odličen spomin na ugašajočo impresijonistično poezijo in ki bi Grudnu priboril vse drugo ime kot ga pa mu bo ta zbirka.

Miran Jarc.

Cankar Izidor: Obiski. V Ljubljani, Nova založba, 1920. 176 strani.

Leta 1911. je prinesel „Dom in svet“ iz peresa takratnega urednika, dr. Izidorja Cankarja „Obiske“, interviewe urednika pri raznih naših umetnikih. Za naše slovstvece so bili nenavadna novost, katere smo se izkrajja skoro ustrašili. Saj smo poznali nevšečne, včasih naravnost ostudne primere sličnih interviewov, s katerimi je posebno nemško židovsko časopisje skušalo laskati svojim abonentom in — „obiskancem“. Ko je bila serija končana, smo z veseljem videli, da je bil ta strah prazen. Urednik in obiskanci so svoje delo opravili resno, brez vsake neumetniške in banalne poze. Stvari, ki se zde temu ali onemu na prvi pogled nestvarne intimite, so izšle pač iz zavesti, ki se je morala uredniku poroditi ob njegovem obiskovanju: tako tesno smo stisnjeni skupaj, stopamo si takorekoč na noge, drug gleda drugemu v želodec, in vendar, kako zelo smo si tuji. Zato mu ne smemo zameriti, da ga je pri tej — zmerno uporabljeni — koloraturi vodila praktična misel: zamamiti one, ki so naši umetnosti še tuji in ustvariti na ta način ožji in čim večji kontakt med našo umetnostjo in občinstvom. Saj bi naj ta postranska ornamentika pomagala k temu, da pride do večje veljave glavni namen: urednik je hotel zbrati avtentične priče našega umetniškega stremljenja v začetku dvajsetega stoletja. Umevno je, da se je ob tej priliki odprla tudi retrospektiva v preteklost in da so se morali odpirati vidiki v bodočnost. Tako smo s temi „Obiski“ dobili dragocen dokument naše zgodovine in nad vse zanimiv brevir za sedanjost.

Srečna misel je bila izdati te „Obiske“ v posebni knjigi. Ob tej priliki jih je dr. Cankar pomnožil za dva. Demokratično po alfabetu urejena dvanajstoriga nam pripoveduje v tej knjigi o svojih početkih, programih, delih in težnjah: Cankar, Finžgar, Foerster, Jakopič, Jama, Krek, Lajović, Meško, Sardenko, Tavčar, Verovšek, Župančič. Vsi skupaj tvorijo krasen snop iz naše predvojne dobe, zrcalo našega dela na polju umetnosti, zgodovino njegovih uspehov in težav. Knjiga je pravi dokument dobe; o nji velja ne samo za naše literarne in umetnostne zgodovinarje, ampak sploh za vse one, ki niso slepi in gluhi za probleme naše kulture: „Nocturna versate manu, versate diurna!“ Lepo opremljeno knjigo krasi dvanajst dobro uspelih portretov.

J. A. G.

Goethe, Faust. Preveo Milan Savić. (Odabrana Biblioteka 5.) Beograd i Sarajevo 1920. 640+X str.

V „Pristupku“ (str. 1—20) poroča Savić o postanku in vodilnih mislih Fausta v nedostatnih besedah in na način, ki bo k umevanju jedva kaj pripomogel. No, pa saj „u Faustu ni treba ništa drugo videti i tražiti, već samo što je pesnik sam u delo uneo“ (str. 18.): tako kolegijalno potrka Savić Goetheju na rame. Ako so „goetheologi“ nagomilili nad Faustom ogromno